

Fanni Luukkonen johtajuus- näkökulmasta

Marjo-Riitta Antikainen: Velvollisuuden kutsu. Fanni Luukkonen johtajana. Otava 2012. 255 s.

Lotta Svärd -järjestön pitkäaikaisin (1929–1944) ja vaikutusvaltaisin johtaja Fanni Luukkonen on todellakin ansainnut uuden elämäkertatutkimuksen. Aiempi elämäkerta on vuonna 1993 julkaistu Maija-Liisa Bäckströmin teos *Fanni Luukkonen – lottajohtaja*. Nyt tehtävään on tarttunut teologian tohtori Marjo-Riitta Antikainen.

Jo ensimmäisellä vilkaisulla kirjan ulkonäöstä voi havaita, että se on Suomen Lottaperinneliiton Lottien Suomi -projektin tuote. Kirjan taitto ja formaatti ovat hyvin samankaltaisia kuin vuosina 2004–2009 ilmestyneissä projektin tutkimuksissa. Antikaisen kirjan esipuheessa historiatoimikunnan puheenjohtaja Sirkka-Liisa Hollmén toteaa, että Luukkosesta ei ole tehty tutkimukseen perustuvaa elämäkerta. Tämä ei täysin pidä paikkaansa. Bäckström ei ollut ammattitutkija eikä hän käyttänyt kirjassaan lähdeviitteitä, mutta silti työ perustui sekä arkistolähteiden käyttöön että aiempaan tutkimukseen. Bäckströmillä oli lisäksi käytössään Luukkosen yksityistä kirjeenvaihtoa. Tämä oli oikeastaan ainoa Luukkosen henkilökohtainen arkistokokonaisuus, joka sittemmin on kadonnut. Harmi vain, ettei Bäckström hyödyntänyt sitä paljонkaan.

Antikainen on ottanut tutkimuksensa näkökulmaksi johtajuuden. Tälle teemalle kirjoittaja on rakentanut myös työnsä kronologisen disposition, joka käsittelee Fanni Luukkosen johtajuutta aina

paikallistason pohjoissuomalaisesta raittiusyhdistysaktiivista aikansa näkyvimmäksi suomalaiseksi naisjohtajaksi saakka. Antikaisen keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat: millainen auktoriteetti ja johtaja Fanni Luukkonen oli ja miten hänen arvostuksensa rakentui.

Tekijä rakentaa kuvan määrätietoisesti urallaan edenneestä naisesta, joka oli loppuun saakka alaisaan kuunteleva ja maltillinen vastuunkantaja. Silti Fanni Luukkoselle ei vallankäyttö ollut vastenmielistä. Hän oli 47-vuotias aloittaessaan Lotta Svärdin johtajana ja pystyi käyttämään uudessa toimessaan hyväkseen kaiken siihenastisen elämän aikana keräämänsä osaamisen, taidot ja verkostot. Mikään tuossa tehtävässä ei riidellyt sitä vastaan, mihin Luukkonen uskoi, vaan lotta-aatteesta ja käytännön toiminnassa kiteytyi täydellisesti hänen isänmaallisuutensa.

Fanni Luukkonen hankki kannuksensa lottatoimintaan piirisihteerinä Sortavalan lottapiirissä, jonka edustajana hän toimi heti Lottajärjestön perustavasta kokouksesta vuonna 1921 lähtien. Lotta Svärdin keskusjohtokuntaan hänet valittiin vuonna 1925, joten hänen valintansa sen puheenjohtajaksi neljä vuotta myöhemmin tuntuu melko luontevalta jatkolta määrätietoisien naisten uralla, mutta se ei ollut itsestäänselvyys.

Luukkonen oli lähtöisin vaatimattomasta käsityöläisperheestä ja tehnyt uraansa syrjäseuduilla. Hän oli poliittisesti maltillinen kansan nainen, joka oli noussut sosiaalisessa arvoasteikossa opettajankoulutuksensa ja yhdistysaktiivisuutensa ansiosta. Hänen valintansa kertookin lottajärjestön kansanvaltaistumisesta ja maaseutupainotteisuuden korostumisesta. Järjestö ei olisi koskaan kasvanut niin suureksi, jollei se olisi vedonnut maaseudun naisiin.

Antikainen rinnastaa tekstissään mielenkiintoisesti muutamaa otteeseen Luukkosena ja suojeluskun-

tien johtajan Lauri Malmbergin. Saman sukupolven kasvateilla oli samankaltainen tausta ja he tulivat yläluokkaisten maanpuolustuspiirien ulkopuolelta. Heidän toimiaan johtajina leimasi myös poliittinen maltillisuus, ja molempien suhtautuminen oikeistoradikalismiin oli koko ajan varsin varauksellista. Tästä erinomaisesta oivalluksesta olisi mielellään lusetun lisää.

Antikaisen valitsema johtajuusteema on toki tärkeä ja keskeinenkin Fanni Luukkosena henkilöhistoriaa kirjoitettaessa, mutta hän pitäytyy siinä liiankin tiukasti. Kun Antikainen samalla pitää koko ajan kiinni kronologiasta, tekstistä tulee paikoin melko pitkästyttävää. Hän ikään kuin väläyttää hienoja pohdintoja vaikkapa naisasian merkityksestä Fanni Luukkoselle tai opettajuuden tiivistä yhteydestä lottatoimintaan, mutta ne jäävät yleensä harmittavasti puolitehen.

Kirjassa on runsaasti toistoa eikä lukijalle todellakaan jää epäselväksi, että Fanni Luukkonen oli erityisen aktiivinen ja työtä pelkäämätön johtaja. Tiukasta teemassa pysymisestä huolimatta lukijalle jää silti aika hajanainen kuva esimerkiksi siitä, millainen johtaja Luukkonen oli sota-aikana, lottajärjestön todellisen suuruuden kaudella.

Kirjasta olisi tullut huomattavasti kiinnostavampi, jos Antikainen olisi rohkeasti ottanut esiin ne teemat, joihin hän selvästi osoittaa kiinnostusta ja joihin hänellä kokeneena tutkijana olisi varmasti ollut kaikki eväät tarttua. Johtajuus olisi toki voinut olla yksi keskeinen teema, mutta Luukkosena persoona rakentui monista muistakin aineksista. Henkilö Fanni Luukkonen jää tässä työssä johtajuuden jalkoihin.

Teologian tohtorina Antikainen olisi ollut esimerkiksi todellinen asiantuntija pohtimaan uskonnon merkitystä Fanni Luukkosena elämässä ja työssä sekä hänen uskonnollisen näkemyksensä vaikutusta lottajärjestöön. Nyt nämä asiat jää-

vät kahteen lyhyeen mainintaan. Lotta Svärdin vahva uskonnollinen painotus ei mielestäni kuitaannu sillä, että uskonnollisuus edusti kommunisminvastaisuutta – eikä sillä, että suuri osa lotista kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja että uskonnollinen henki oli siksi vahvasti läsnä lottien kokoontumisissa.

Ensimmäisessä pääluvussa Antikainen kirjoittaa laveasti Luukkosena toiminnasta Oulun seudulla raittiusliikkeessä, kristillis-siveellisessä naisyhdistys Valkonauhassa sekä nuorsuomalaisissa ja tuo esiin uutta mielenkiintoista tietoa Luukkosena varhaisista vaiheista. Hän ei kuitenkaan sen kummemmin pohdi pohjoissuomalaisen paikallisuuden ja sen erityispiirteiden, kuten vahvan herännäisyyden vaikutusta Luukkosena ajatusmaailmaan ja persoonaan.

Antikainen on pätevä henkilöhistorioitsija ja tuntee hyvin tutkimansa ajanjakson alkupuolen. Tekstistä paistaa kuitenkin läpi se, ettei kirjoittaja ole kovinkaan syvällisesti perehtynyt työn keskeiseen osaan, Lotta Svärd -järjestöön ja siihen läheisesti liittyviin suojeluskuntiin.

Arkistoaineistoa on kyllä käyty huolellisesti läpi, mutta etenkin tutkimuskirjallisuuden käyttö ja viittauskäytäntö on oudon suppeaa. Luukkosena Lotta Svärd -vuosia tarkasteltaessa Antikainen viittaa lukemattomia kertoja Maritta Pohlsin *Käytännön isänmaallisuutta* -teokseen keskeisenä auktoriteettina, vaikka Pohls itsekin kirjoittaa työnsä esipuheessa päivittäneensä kokonaiskuvaa lottajärjestöstä aiemmin tehdyn tutkimuksen perusteella. Ja sitä on olemassa varsin paljon.

Lottajohtajuusajan tarkastelu ei tuo paljonkaan uutta tietoa Luukkosena. Lisäksi tulkinta Luukkosena lottien kulttihahmona on melko kaukaa haettu. Kirjan mielenkiintoisinta aianta tarjoaa sen alku- ja loppupuoli, jotka eivät

suoranaisesti liity Luukkosen lottakauteen. Pohtiessaan Fanni Luukkosen koko elämän romahtamista järjestön lakkautuksen jälkeen Antikainen luo todella koskettavan kuvan kaikkensa menettäneen naisen viimeisistä surullisista vuosista.

Kokonaisuutena Antikainen ei ole onnistunut saavuttamaan Fanni Luukkosta henkilönä, joka keran oli verta ja lihaa.

– SEIJA-LEENA NEVALA-NURMI